

SZÖGI László, VARGA Júlia, *A szegedi tudományegyetem és elődei története. I rész A Báthory-egyetemtől a Kolozsvári Tudományegyetemig 1581-1872*, Szeged, Egyetemi Kiadó, 2011, 384 p.

O altă complexă lucrare științifică asupra trecutului instituției universitare din Cluj între anii 1581-1872 a apărut recent sub un titlu vizând preliminarile fondării așezământului similar la Seghedin (1919-1920), respectiv, incluzând în tomul de debut tocmai problematica cronologică și tematică în logică desfășurare, de la așezământul creat de voievodul Báthory István, la Cluj-Mănăstur, și până la înființarea așezământului local în accepție academică (1872). Prefața alcătuită de actualul rector al universității din Seghedin confirmă întru totul acest traseu evolutiv și travaliul intelectual efectuat de cei doi semnatari.

În primul volum, autorii (mentor și învățăcel, aparținând deja celebrei „școli” budapestane, cu renume în direcția hermeneutizării fenomenului „peregrinației academice” în spațiu și timp!) prezintă istoria devenirii instituției pe durata aproximată a peste un sfert de mileniu: de la 1581, răstimp în care a funcționat sub multiple variante: de colegiu iezuit (1581-1605, 1698-1773), universitate clasică sub jurisdicția piariștilor (1774-1784), de liceu academic regal (1784-1848), și, în final, de școală superioară de drept (1863-1872), urmate apoi de apariția Universității „Francisc Iosif”. În lucrare se discută despre trecutul învățământului superior local în termenii creați de un context cultural-educativ la nivel universitar și de relația dezvoltată continuu cu organisme similare pe palier continental. În decursul timpului, existența universității nu a fost scutită de impedimente și sincopă, funcționarea ei fiind restricționată vreme de aproape un secol, între (1605-1698), răgaz în care simbolul respectiv a fost menținut prin ființarea edificiului iezuit de la Cluj-Mănăstur. În pofida suitei de transformări organizatorice, statutul școlii din localitate, ca instituție universitară, nu poate fi pus la îndoială, chiar dacă titulatura în cauză a fost areori utilizată. Relevăm faptul că ansamblul instituțional a fost mereu conform cu exigențele similare în plan european, oferind o amplă educație pentru tinerii studiosi de confesiune catolică și greco-catolică, pentru ca ulterior să evolueze într-un ansamblu de învățământ pluriconfesional.

Se constată firesc, în dezvoltarea expozeului făcut, că Universitatea care a apărut încă din secolul XVI fusese rezultatul unor imprevizibile evoluții istorice. Atât dominația otomană, cât și răspândirea ideilor Reformei au afectat deopotrivă regatul maghiar medieval, pentru ca, în mod concomitent, protestantismul să se răspândească majoritar în Principatul Transilvaniei, aflat în plină de dezvoltare. Fondarea Colegiului iezuit la Cluj a fost, consideră autorii, una dintre înfăptuirile de bază ale Contrareformei, care a debutat, în Europa, la mijlocul veacului XVI. Instituția fondată de Báthory I. își propunea validarea a două esențiale principii: de a înfăptui un soi de învățământ superior pe plan local, oferind astfel varii posibilități de educare, dar și contribuind la întărirea influenței sociale și politice a catolicismului pe o arie extinsă.

Astfel încât, se constată pe baza unui bogat material documentar, că pentru un răstimp limitat temporal (1581-1605), așezământul menționat a fost singura instituție de învățământ superior, diriguată de iezuiți, de pe teritoriul istoric al Ungariei medievale. Sistemul educațional instituit era printre cele mai vestite în epocă, servind, de altminteri, ca model pentru metodologia educațională specifică protestantismului nu doar în Transilvania, ci în întreaga Europă. Din această cauză, iezuiții nu au mai putut supraviețui în acest mediu, succesul lor educațional și misionar, cât și implicarea politică de partea Vienei, fiind în vizibil regres. Drept consecință, în 1605, ei au fost expulzați din Transilvania, fapt în mod repetat confirmat oficial.

Mulțumită tocmai poziției dominante a protestantismului, secolul XVII a constituit un interval benefic pentru evoluția religiei, culturii și educației calviniste în zona transilvană. Ideea dezvoltării germenilor învățământului superior a fost temporar validată prin „Academia” de la Alba Iulia, înființată de Gábor Bethlen (1622) care, într-un final, nu a avut sorți de izbândă profesională, îndeosebi din cauza instabilității politice locale. Biserica catolică era permanent șicanată, educația și școlarizarea fiind astfel văduvite de importanță și de necesarul suport național. Iezuiților li s-a permis, totuși să revină Transilvania, datorită politicii bisericești tolerante a principelui Bethlen Gábor, dar iezuiți fiind, beneficiind de o sferă de acțiune mult limitată. La Cluj Mănăstur, procesul educativ a fost reluat în 1618, însă sever restricționați fiind, nu s-au aflat în situația de a coordona instituția la nivel universitar, singura lor opțiune constând în diriguirea unei Școli secundare de șase clase.

Se conchide cu îndreptățire că pentru acest segment temporal, instituția sus amintită a rămas cea mai importantă organizație educațională pe durata domniei principilor în Transilvania, jucând un rol

însemnat în sistemul de școlarizare a tinerilor catolici, care doreau să-și continue studiile la universitatea din Nagyszombat (azi, Trnava, Slovacia).

După 93 de ani de inexistență, ordinul iezuit a repornit, în 1698, Academia la Cluj. Semnatarii prezentei lucrări recurg la reconstituiri menite a configura dezvoltarea ulterioară a învățământului superior local. Prima facultate a fost filosofia, urmându-i apoi teologia, în 1712. Fondurile necesare pomenitei „restaurări” au concurat ca, de la mijlocul veacului al XVIII-lea, un întreg complex arhitectonic să fie ridicat, numeroasele clădiri iezuite definind caracterul baroc al urbei: noua clădire academică și biserica, cele două școli confesionale, seminarul „Sfântul Ștefan”, școala de gramatică, toate fiind ridicate de împărăteasa Maria Tereza la rangul de universitate imperială (1753), denegat ulterior (1784) și decăzut la nivelul de simplu Liceu academic, în adiacența recentei întemeieri a Academiei de drept (1774) și a Școlii de medicină (1776).

Co-autoarea Varga Júlia are meritul de a urmări, ca și în segmentele evolutive narate în precedentele segmente, reorganizările suportate de Liceul academic regal, funcționând acum cu numai trei departamente: drept, filosofie și medicină, în timp ce teologia fusese atașată Seminarului de la Alba Iulia. Instituția controlată de ordinul piarist și-a menținut caracterul catolic, fiindând drept instituție statală.

Se subliniază obiectiv faptul că, prin obiectivele și metodele adoptate de către părinților iezuiți, Liceul local a devenit unul cu valențe ambițioase vizând tentativa de sistemică integrare în rețeaua de învățământ continental până la mijlocul secolului XIX. Considerat drept organism statal, el a beneficiat de multe avantaje, conducând la o constantă dezvoltare și modernizare, prin însăși deschiderea arătată față de confesiunile și naționalitățile zonei întru pregătirea lor superioară academic.

Aceeași harnică specialistă își continuă investigația cu privire la situația ideii de universitate înainte și, mai ales, după evenimentele revoluționare din anii 1848-1849, când reforma educațională imperială din epoca neoabsolutistă a condus la desființarea Liceului academic, rămânând să funcționeze doar Institutul medico-chirurgical. Se evocă firește evoluțiile de după momentul octombrie 1860, în urma căruia regimul absolutist a îngăduit în 1863, reînființarea Școlii juridice la Cluj, structurată pe patru ani de studiu. După instituirea compromisului dualist (1867), organismele competente ale noului guvern responsabil maghiar, au dispus organizarea unei universități clasice la Cluj (1872), care a inclus, în premieră, inițierea și alipirea unei facultate de științe.

„Last but not least”, în final – dată fiind durata în spațiu și timp, dar și funcționalitatea rețelei de organisme care au preliminar consolidarea unui veritabil sistem de învățământ universitar în Transilvania și Ungaria vremii medievale, premoderne și moderne (până la 1918) –, putem considera elaboratul celor doi specialiști în istoria învățământului universitar din centrul Europei și nu numai, drept un binevenit excurs reconstituitiv și interpretativ, în strădania de a accentua și releva, pe baza a numeroase surse de informații edite și inedite, un notabil traiect de cultură și spiritualitate, de conținut explicit civilizatoric, făptuit de o multitudine tineri studioși, diferiți confesional/etnic, și găzduit de un teritoriu revendicat la unison drept un vital centru de elevată informare și formare în spațiu și timpul dintre secolele XVI și XX.

Adrian Gabriel Pop

Gernot NÜSSBÄCHER, *Aus Urkunden und Chroniken. Band 10. Kreis Hermannstadt. Erster Teil: A-Ha*, Kronstadt, Aldus Verlag, 2012, 255 p.

Volumul al zecelea, din cunoscuta serie *Aus Urkunden und Chroniken*, semnată de Gernot Nussbächer, este consacrat zonei Sibiului (Kreis Hermannstadt), iar prima parte, pe care o supunem atenției prin aceste rânduri, cuprinde 44 de articole, care reprezintă tot atâtea contribuții la istoria localităților ce formează acest perimetru, ordonate alfabetic (A-Ha).

Toate aceste articole au apărut anterior în reviste și ziare, pe parcursul a aproape 30 de ani, meritul acestei serii, care cu modestie poartă ca subtitlu *Beiträge zur Siebenbürgische Heimatkunde*, și căreia i se integrează și volumul de față, fiind gruparea tematică a acestor contribuții de un real folos pentru cercetarea istorică, precum și actualizarea bibliografiei aferente.

Astfel, pe parcursul celor 250 de pagini, regăsim informații cu minuțiozitate adunate, privind următoarele localități: Abtsdorf/Apoșu, Abtsdorf/Țapu, Agnetheln/Agnita, Alzen/Alțâna, Arbegen/Agârbiciu,